

EXPERIMENTÁLNÍ PĚSTOVÁNÍ OBILOVIN

2022–2023

Ve spolupráci s Archeoskanzenem Curia Vitkov (www.curiavitkov.cz) a Výzkumným centrem Dvory a rezidence, Oddělení dějin středověku HÚ AV ČR probíhalo od října 2022 do září 2023 experimentální pěstování obilovin a rostlin, které patřily ke klíčovým zdrojům obživy (nejen) ve středověku. Archeoskanzen Curia Vitkov vznikl jako ideální rekonstrukce šlechtického sídla z konce 12. a počátku 13. století. Experimentální pěstování realizované v rámci Výzkumného centra DaR je součástí dlouhodobého výzkumu života nobility na středověkých dvorech. Více informací <https://www.hiu.cas.cz/vyzkumne-centrum-dvory-a-rezidence>.

VYBRANÉ PLODINY

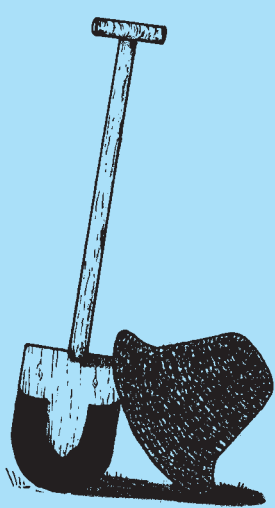
Mezi obiloviny se ve středověku řadily jako základní odrůdy pšenice, žito, nechyběl však ani ječmen, oves nebo proso. Pro experimentální pěstování byly zvoleny pšenice a žito. Pro starší středověk dokládají archeobotanické výzkumy v našem prostředí zejména pěstování pšenice dvouzrnky. Převaha odolnějšího žita (např. i ve vyšší nadmořské výšce) je spojována s dobou vrcholného středověku. Ke dvěma obilovinám byl v rámci experimentu přidán ještě len, který se využíval jako textilní a olejodárná rostlina.

STARÉ ODRŮDY

Pro experimentální pěstování plodin minulých staletí můžeme použít z historických odrůd jen takové, jež jsou dochované v semenných bankách, pracovištích, které se o jejich uchování opakovaně starají a zachovávají tradiční pěstební postupy. Tento přístup je stěžejní proto, aby nebyl narušen proces množení každé rostliny a nedošlo k přerušení historické kontinuity uchovávané odrůdy. Pro experiment byly na základě smluvních podmínek objednány rostliny ze zpracovatelského ústavu Gengel, o.p.s. Stáří uchovávaných odrůd v tomto ústavu je datováno od cca 19. století do poloviny 20. století. Sběr starých odrůd s cílem uchránit semena začal v době po druhé světové válce, a to zejména v důsledku intenzifikace zemědělství (zvyšování produkce), kdy hrozila jejich ztráta pro budoucí generace. Jedná se o odrůdy rostlin od lokálních, dříve soukromých pěstitelů. Více informací www.gengel.cz

POUŽITÉ ODRŮDY

Žito seté, odrůda Křibice, dodavatel Gengel, o.p.s.
Pšenice dvouzrnka, odrůda Podbranč, dodavatel Gengel, o.p.s.
Len přadný, odrůda Šumperský textilák, dodavatel Gengel, o.p.s.

DaR
VÝZKUMNÉ CENTRUM
DVORY A REZIDENCE

 Akademie věd
České republiky

STRATEGIEAV21
Špičkový výzkum ve veřejném zájmu

Žito seté KŘIBICE

2022–2023

Říjen 2022, výsadba

Prosinec 2022

Březen 2023

Duben 2023

Duben 2023, závěr měsíce

Květen 2023

Červen 2023

Červenec 2023

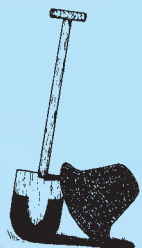

Srpen 2023

Září 2023

Pšenice dvouzrnka **PODBRANČ**

2022–2023

Březen 2023, výsadba

Březen 2023

Duben 2023

Duben 2023, závěr měsíce

Květen 2023

Červen 2023

Červenec 2023, počátek měsíce

Červenec 2023, závěr měsíce

Srpen 2023

Září 2023

Len přadný ŠUMPERSKÝ TEXTILÁK

2022–2023

Březen 2023, výsadba

Duben 2023

Duben 2023, závěr měsíce

Květen 2023, len uprostřed

Červen 2023

Červen 2023, závěr měsíce

Červenec 2023, počátek měsíce

Červenec 2023, závěr měsíce

Srpen 2023

Září 2023

PRŮBĚH EXPERIMENTU

2022–2023

Experimentální pole sestávalo ze tří stejně velkých obdélných ploch o rozloze 2,5 x 3 m. Jako první bylo vyseto zrno žita setého Křibice, konkrétně 16. října 2022. Po dvou týdnech již byl viditelný vzrůst cca 8 až 10 cm. V této velikosti žito přečkalo zimní měsíce. S počátkem druhé poloviny března, 18. 3. 2023, byly vysety na sousední plochy len přadný Šumperský textilák a pšenice dvouzrnka Podbranč. Vysévání proběhlo u všech plodin do řádků ve vzdálenosti asi 40 cm.

Záznam růstu a sklizně v době polních prací v roce 2023

- 18. března – **žito** cca 10 cm
- 15. dubna – **pšenice** cca 5 cm; **len** cca 2 cm
- 30. dubna – **pšenice** cca 10–12 cm; **žito** cca 20 cm
- 21. května – **žito** cca 50–55 cm; **pšenice** cca 25 cm; **len** cca 5–10 cm
- 4. červen – **žito** cca 80–100 cm; **pšenice** cca 40 cm; **len** cca 40 cm
- 16./18. červen – **žito** cca 110–150 cm; **pšenice** cca 60–70 cm; **len** cca 80–90 cm květenství
- 7./9. červenec – **žito** cca 180–200 cm; **pšenice** cca 90–100 cm; **len** cca 100–115 cm, toboľky
- 20. července – **žito** cca 180–200 cm, zrání; **pšenice** cca 100 cm, zrání; **len** cca 100–115 cm, zrání
- 3. srpna – dozrávání
- 14. srpna – sklizeň, vázání snopů
- 1. září – ruční výmlat zrn **žita** a **pšenice**; drhnutí tobolek **lenu** a vyfoukání zrna

Pěstování probíhalo v tzv. uměle vytvářené situaci středověkého sídla, dvorce s přilehlou vesnicí. Pěstební plochy byly vytvořeny na travnaté pastvině při jednom z nadzemnicových domků vesnice, v nadmořské výšce cca 510 m. Poměrně nízká vrstva ornice (cca 10–15 cm) byla na úvod zbavena kamení, zryta rýčem, odplevelena, kultivována koňským hnojem zdejších koní a navršena zakoupenou zeminou z běžného prodeje pro pěstování různých plodin. Opakovaně používané nástroje pro práci na poli sestávaly z rýčů a motyky. Dobové nástroje byly vyhotoveny podle středověkých iluminací 12. až 14. století. Zejména práce s dřevěným rýčem s jen částečně kovovou rycí plochou představovala namáhavou činnost, která vynikla při střídání s dnešními celokovovými rýči. Záhony byly v průběhu roku ručně odplevelovány, pěstování probíhalo bez přihnojování a za využití pouze dešťové vody. **Cíle experimentu** – vypěstování vybraných plodin – souvisely s celkovou ideou archeoskanzenu. Primární bylo zjištění, jak rostliny v současných podmínkách pěstovat a jaké použít nástroje. Nabyté **poznatky** pak přispívají k alespoň částečnému pochopení toho, jak naši předkové mohli pěstovat užitkové rostliny. Experimentální pokusy však vedou vedle odpovědí mnohem častěji k novým otázkám. Stejně z nich představuje např. prostý dotaz – jak dalece mohl být podobný dvorec na přelomu 12. a počátku 13. století soběstačný. Na koloběhu polních a pěstebních prací, jejich výnosu, uchování i spotřebě závisel život všech lidí na dvorci, tj. nejen „zdejšího šlechtice“ a jeho rodiny.

PODĚKOVÁNÍ ZA SPOLUPRÁCI PATŘÍ

Archeoskanzenu Curia Vitkov a všem jeho členům i dobrovolníkům
Ing. Karlu Dostálkovi ze zpracovatelského ústavu Gengel o.p.s.
Grafiku Petru Čížkovi
Ilustrátorce Markétě Dvořáčkové

VÝSTAVA VZNIKLA V RÁMCI PROJEKTU STRATEGIE AV 21

Udržitelná společnost v historickém výzkumu
Výzkumný program Anatomie evropské společnosti
Výzkumné téma Historická paměť

AUTORKA EXPERIMENTU A VÝSTAVY

Doc. PhDr. Dana Dvořáčková-Malá, Ph.D.
Oddělení dějin středověku HÚ AV ČR

